

EL CAS DEL P. JOAN DE RIBAS DINTRE DE LA BIBLIOGRAFIA LUL·LIANA

QUÍ ERA EL P. JOAN DE RIBAS

El P. Joan de Ribas era un frare de l'Ordre de Sant Domènec; no de Mallorca, però, com alguns s'han cregut. En Joaquim M.ª de Bover en el seu Diccionari dels escriptors balears ho desmenteix a totes passades: "Nosotros —diu— tenemos por seguro que no fue natural de esta isla, y si le incluimos en nuestra Biblioteca es porque consta que vivió muchos años en Palma, y porque algunos de sus escritos tienen relación con nuestro ilustre paisano Ramón Llull".¹

Es deia, de segon llinatge, Carrasquilla, segons escriu Nicolás Antonio en la seva *Bibliotheca Hispano-Nova*: "Fr. Juan de Ribas Carrasquilla, dominico del convento de Córdoba".²

Sembla, puix que ho diu en una de les seves obres, que estigué una temporada —quí sap si de missioner— al nord de l'Àfrica.³

L'any 1665 es trobava de família en el convent de Predicadors de Granada, i dia 4 de novembre de 1687 moria en el seu convent de la ciutat de Còrdova. Així ens ho refereix En Bover en les dades i referències pertanyents a l'esmentat religiós.

OBRES QUE VA ESCRIURE

La seva producció literària comença cronològicament, devers l'any 1654. D'abans no tenim notícia de cap imprès o manuscrit seu, com

1. *Biblioteca de Escritores Baleares* (Palma 1868, T. II, 251).

2. T. I, p. 767.

3. En el seu *Sermón de la Inmaculada Concepción* (Granada 1665) es llegeix: "Acuérdome de un poco de tiempo que estuve en Orán, venían a hacer sus correías los moros, etc.", p. 9.

4. Llibre citat, p. 251. En Bover degué treure les dades i la llista dels escrits del P. Ribas d'alguna bibliografia d'escriptors dominicans, o de la biblioteca i de l'arxiu del convent de Sant Domènec de Palma de Mallorca.

no fos la disertació *Sobre el Alabado sea*, etc. (sens any), de la que ja es farà, tot seguit, deguda commemoració. No fóra estrany, però, que aquesta obra manuscrita que es trobava en la Biblioteca Episcopal de Barcelona en temps d'En Torres Amat, pogués portar la data de 1662 o 1663; a propòsit del Decret de Sa Magestat, per al seu confessor el Mestre Fr. Joan Martínez (Madrid, 20 d'abril de 1662), referent al començament dels sermons amb el *Sea Alabado el Santissimo Sacramento y la Virgen concebida sin pecado original en el primer instante de su ser*.

Sens propòsit de fer un catàleg complet de les obres del P. Joan de Ribas, de la mateixa manera que no ens havem proposat fer la seva biografia, tanmateix porem oferir als nostres lectors un recull bibliogràfic del que es troba escampat en diferents obres y monografies.

Primerament donarem com una llista general de la producció variada de l'autor; després, ens concretarem a la seva campanya en contra i a favor del Beat Ramon Llull.

El M. R. P. Mestre Fr. Pere de Porres, Secretari de la Província d'Andalusia, de l'Orde de Predicadors, en la *Aprobación* que féu al *Sermón de la Inmaculada Concepción* (Convento de Santa Cruz de Granada, 30 de enero de 1665), fa remarcar com l'autor "es tan conocido, y aplaudido", i continua: "y lo será por sus excelentes obras, hermosos lienzos, donde el delicado pincel de su gran talento tiene copiados eruditos, y agudos conceptos, con admiración de los que han sido dichosos de gozarlos".

No ens ha calgut una intensa investigació bibliogràfica, car pel que ens proposàvem, n'hi havia prou amb Nicolás Antonio i Joaquín M.ª de Bover, el quals, en el seu temps, pogueren conèixer, quasi bé tota la producció literària del P. Ribas, tret d'algun recó de disertacions i apuntacions manuscrites. Per altra part, el que ens convenia, ho teníem ben bé a la mà.

Una mostra de la producció literària del P. Joan de Ribas la podem veure a través dels següents registres:

- 1654: TEATRO JESUÍTICO APOLOGÉTICO. Coimbra. Guillermo Cendrat. En quart. Es troba registrada en *Bibliotheca Josephi Renati Imperiales... Catalogus* (Roma 1711, p. 420). Bover la cita amb aquest títol: *Teatro de los Jesuitas* (Coimbra, sense nom d'impremta, 1654, 4t, T. II, p. 251). L'autor no firma amb el seu nom, ans fa ús del pseudònim Francesc de la Pietat.

- 1662: SU ORO AL CÉSAR. Lloc i nom d'impressor apòcrifs. Bover no veié l'exemplar (T. II, p. 251). Citada per l'autor en su *Advertido entendimiento*, etc., i constava de 26 plects. També cita, l'autor, una segona edició fingida, de 8 plects, impressa a Perpinyà.
- 1663: DECLARACIÓN "INTER PRIVATAS PARIETES". Citada per l'autor en su *Advertido entendimiento*, etc.
- 1663: DEFENSA DE LA DOCTRINA DEL ANGELICO DOCTOR MEJOR EXECUTADA, etc. (*Bibliotheca Hispano-Nova*, T. I, p. 767.)
- 1664: ADVERTIDO ENTENDIMIENTO Y ÚLTIMA VOLUNTAD, SATISFACCIÓN QUE DA EL PRESENTADO FR. JUAN RIBAS, RELIGIOSO AUNQUE INDIGNO, DEL HABITO DEL GLORIOSO PATRIARCA SANTO DOMINGO DE GUZMAN. CON LICENCIA DE LOS SUPERIORES. Torí, Hereus de Joan Domenico Tarino. En foli. Bover la degué veure, puix que la descriu (T. II, p. 251). N'hi ha altra edició: RETRATO EN QUE SE RETRATA PRIMERA X SEGUNDA VEZ DE SUS FALTAS Y MUCHOS DESACIERTOS QUE HA HECHO Y DICHO SIN ATENCIÓN, CIENCIA, NI VERDAD, EL M. R. P. PRESENTADO FR. JUAN DE RIBAS, DEL ORDEN DEL ENCLITO PATRIARCA SANTO DOMINGO, etc. Impresa a Reggio, per la Viuda d'Ascando Matinengo. Ocupa les pp. 487-620, en quart, de la *Miscellània* "Contra Dominicanos".
- 1664 a 1665: CARTA DEL PRESENTADO FR. JUAN RIBAS DEL ORDEN DE SANTO DOMINGO, DA RAZÓN DE ALGUNOS PUNTOS PERTENECIENTES A EL ADVERTIDO ENTENDIMIENTO Y ÚLTIMA VOLUNTAD, CON QUE SATISFIZO A LOS QUE HABÍA INTENTADO OFENDER EN SU PAPEL NOMBRADO SU ORO A EL CÉSAR, A UN MAESTRO DE SU RELIGIÓN. Torí, Hereus de Joan Domenico Tarino. A diligència de Tolomeu Pimaco Barlemuri. En foli. Citada per Bover (T. II, p. 252).
- 1665: SERMÓN DE LA INMACULADA CONCEPCIÓN DE LA VIRGEN MARÍA. Granada. Francesc Sánchez. En quart. Citada per Bover (T. II, p. 252). En tenim un exemplar en la nostra *Col·lecció de Llibres i Gravats Lulhians*. Va predicar aquest sermó dia 15 de desembre de 1664, últim dia de la Octava de la Immaculada. Ne ferem esment *in tempore oportuno*.

- 1687: VIDA Y MILAGROS DEL B. FRAY ALVARO DE CÓRDOBA, DEL ORDEN DE PREDICADORES. Córdoba. En foli, i amb un gravat. Ve citada en la *Biblioteca Hispánica*. Madrid 1916. Garcia Rico i C.^a, p. 918, núm. 18.691.
- 1662 (?) SOBRE EL ALABADO SEA, etc. Proposició del P. Evered, etc. Un tom en foli ms., que va veure Torres Amat a la Biblioteca Episcopal de Barcelona.⁵

Aquesta disertació, ben segur, deu respondre a un Reial Decret sobre la manera de començar els sermons amb la jaculatòria: "*Alabado sea el Santísimo Sacramento, y la Virgen concebida sin pecado original, en el primer instante de su ser*".

En aquell temps, encara no s'havia declarat Dogma de fe el Misteri de la Immaculada Concepció, i, per tant, no podia ésser acusat d'heretge qui no defensés aquesta opinió. A Castella, a Aragó, i per tot Espanya, però, quasi la majoria eren fervents defensors del misteri concepcionista; i, per això, es mirava de reüll tots els qui, així i tot no venir obligats a creure i defensar la tési, es mantenien passius o contraris. La Casa Reial d'Espanya promogué, amb entusiasme extraordinari, la proclamació dogmàtica de la Concepció Immaculada de Maria Verge, i per aquest motiu, i a propòsit del Breu d'Alexandre VII (8 desembre de 1661) a favor de la Puríssima Concepció, el rei don Felip IV va donar el següent Decret:

"Decreto de Su Magestad para su Confessor el Maestro fr. Juan Martinez.

"He entendido que el maestro Lezana, Provincial de la Orden de Santo Domingo, en la Corona de Aragón, ha prohibido a los Religiosos delos Conventos della, el decir al principio de los Sermones: *Alabado sea el Santissimo Sacramento y la Purissima Concepcion de nuestra Señora* etc. aunque han acostumbrado haserlo, por lo pasado, permitiendoselo solamente en los dias dela Concepción, y predicando fuera delos Conventos desu orden, añadiendo algunas razones, que todo podria ocasionar escandalo, si se llegasse a entender, y a reparar en el pueblo, como es tan verosimil, mayormente en ocasion de aver llegado el nuevo Breve de su Santidad, tan favorable sobre este misterio; y

5. *Memorias para ayudar a formar un Diccionario Crítico de los Escritores Catalanes* per l'Illustríssim Felix Torres Amat. Barcelona, 1836, p. 537.

para cuyo remedio he mandado se encargue a los Prelados y Superiores Ordenen a sus subditos, que en los Sermones usen antes de comenzarlos, lo que se ha hecho costumbre universal de decir que sea *Alabado el Santissimo Sacramento, y la Virgen concebida sin pecado original, en el primer instante de su ser*, previniendoles, que si lo dexaren de haser, se proceda contra ellos por los remedios proporcionados; y porque espero que por vuestra mano se facilitará mucho la execucion, os ordeno encargéis con aprieto al Provincial de Aragon, y tambien al de Castilla (que tengo noticia aver hecho la misma prohibicion a sus subditos, y aunque no la ayan hecho) agan que observe puntualmente por la parte que les toca; pues demas de que mesera mas grato, es tan conveniente para escusar los embarazos que resultaria delo contrario. Madrid y 10 de Abril de 1662.”

Si els Dominics —abans del Decret del rei Felip IV ho feien o ho deixaven de fer, no és del cas examinar-ho; allavors no hi havia, perquè els pogués obligar, cap disposició del Sant Pare, tota vegada que el Misteri no disfrutava, encara, de la tant desitjada proclamació canònica *ex-cathedra*. Es tractava, tan sols, d'una disposició reial i de conveniència; i era tradició general, en tot el regne, aquell costum.

Ens plau, però, donar la nota bibliogràfica del cèlebre sermó del P. Ribas, per fer referència cabdal al *sobre alabado sea*, etc.

Sermon / de la Inmaculada Concepción / de la Virgen Maria S. N. Concebida sin mancha / de pecado original en el primer instante de su Ser. / La Metafora, / Muerte, Entierro y Exequias del pecado original, y todos sus ruidos. / Predicóle, y dedícale el M. R. P. Presentado Fr. Juan de Ribas, del / Orden de Predicadores, / Al muy Ilustre Señor D. Antonio de Ayala y Vengança, Canonigo, y / Arcediano de la Santa Iglesia de Segovia, Inquisidor Apostolico, y mas / antiguo en el Tribunal del S. Oficio de la S. Inquisicion del / Reyno, y Partido de Granada. / (Escut de l'Ordre dels Predicadors) / Con licencia en Granada en la Imprenta Real de Francisco Sanchez / Año 1665.

En quart 6 + 20 folis. Aprovació del M. R. P. M. Fr. Pere de Pores, Secretari de la Província d'Andalusia, Ordre dels Predicadors (Granada, 30 gener de 1665) — Llicència de la Religió (Granada, 30 de gener de 1665) — Aprovació del M. R. P. M. Josep de Toledo, Lector (Granada, 19 gener de 1665) — Llicència de l'Ordinari (Granada, 31 gener de 1665) — Dedicatòria — Text del sermó, que comença amb lletra molt grossa: *BENDITO, Y ALABADO / SEA EL*

SANTISSIMO SACRAMENTO del ALTAR, y la INMACULADA CONCEPCION de la REYNA de los ANGELES MARIA SEÑORA NUESTRA (ara lletra petita) *concebida sin mancha de / pecado original en el / primer instante de / su ser.* En el foli 10 es llegeix: "Mandó Su Magestad, que en los Pulpitos antes de dar principio a los sermones, se dixessen estas palabras: *Bendito y alabado sea el Santissimo Sacramento del Altar, y la limpia, e inmaculada Concepción de la Reyna de los Angeles MARIA Señora nuestra, concebida sin mancha de pecado original en el primer instante de Su ser.* Y assi que el pecado original vido, que le entravan el Santissimo Sacramento por la puertas de la Concepción, se dio por perdido... y dixo: mi muerte sin duda es cierta, pues por las puertas de la Concepción me entran ya el Santissimo Sacramento. Unió nuestro gran Monarca los elogios del hijo de su Sacramento Augusto, y los de la Madre en el Misterio de Su Concepcion Siempre Pura." I s'hi afegeixen aquestes paraules: "pues la alabanza del Santissimo Sacramento llega a tener su complemento devido quando juntamente se alaba la Concepción de Maria sin pecado".

L'exemplar que recensionem es de la nostra *Colleció de Llibres i Gravats Lullians*. Ve inclòs en un tom de varis, a on s'hi troben, també, entre altres, aquestes dues curiositats bibliogràfiques: a) *Advertencias sobre el Privilegio que el Señor don Juan de Aragón el Primero dio, y mando promulgar en honra de la Inmaculada Concepción de la Virgen Maria Madre de Dios, Señora nuestra sin mancha de pecado original*, escrites pel P. Joan de Pineda, S. J. (Sevilla 1616); b) *Las Circunstancias que han concurrido en la consecución del nuevo Breve de Nuestro Muy Santo Padre Alejandro Septimo en favor de la Purissima Concepcion de Nuestra Señora con dos Sermones del Reverendo Padre Pedro Esquex de la Compañia de Jesús, Predicador de Su Magestad, que le explica. Lo qual ha recogido don José Sánchez Ricarte, Escribano de Mandamiento y Camara, y Receptor en el Real y Supremo Consejo de los Reynos de Aragón, para mayor gloria y exaltación de este Santo Misterio.* Con licencia. Madrid 1662.

Molt abans del Decret del rei Felip IV (de 1662) i per tant, del Breu d'Alexandre VII (de 1661), havia sortit al públic una interessant vindicació a favor dels Frares Predicadors.

Defensa Dominicana / Por la limpia / Concepción de Maria / sin pecado original / Compuesta por el Doctor Don / Marco

*Antonio Palau Dianiense, Panorde / Dean de la Santa Iglesia de Orihuela. / Dirigida al Ilustrissimo y Reve- / rendissimo Señor Don fray Antonio de Erejo Obispo / de la Sancta Iglesia de Cartagena / Grabado de la Inmaculada / Impresa, con licencia, en Orihuela, por Vicente Franco, 1628. / Y se vende en su casa, en la calle de la Feria.*⁶

ESCRIVÍ, CERTAMENT, CONTRA EL BEAT RAMON LLULL?

De la llista de llibres impresos i manuscrits del P. Joan de Ribas, n'hi ha alguns que fan referència al savi mallorquí. Una primera campanya, però, fou de caràcter agressiu; vingué, després, la retractació i la campanya apologetica.

La primera campanya va fer-la des del *Su oro al César*. “Supónese —escriu En Bover— que este opúsculo se imprimió furtivamente en Mallorca y que para disimularlo se estampó en la portada un lugar de impresión y un nombre de impresor apócrifos. Es un libelo contra la virtud, fama y doctrina de Ramón Lull, que no hemos podido ver, a pesar de que circuló con profusión en 1662, año en que parece se dio a la estampa. En el de 1663 adoleció su autor de una enfermedad muy grave y, habiendo hecho voto de retractarse de las calumnias que había prodigado a nuestro ilustre paisano, consiguió restablecerse completamente, y no tardó en cumplir su ofrecimiento, dando a luz el discurso que sigue, habiendo quien le quiere impreso en esta ciudad, pero no es así, porque sus tipos no pertenecen a imprenta mallorquina.”

Nosaltres, tampoc, havíem vist el *Oro a el César*; però, sí, edicions del *Advertido Entendimiento* y *Ultima Voluntad*. Va tot seguit, la còpia de la portada i dels textos que ens interessa (de l'edició de Torí, fingida):

Advertido Entendimiento y Ultima Voluntad. Satisfacción qe. da el Presdo. F. Juan de Ribas, Religso. (haun qe. indigno) del Havito del Glorioso Patriarca Sto. Domo. de Guzman. Con licencia de los Superiores. Impreso en Torino, por los Herederos de Juan Dominico, Torino año 1664.

“Siendo Pontifice Supremo de la Iga. Catha. nro. Smo. Pe. Alexandro VII. Reydo. en las Españas Phelipo y Mariana año de Christo

6. De la nostra Col·lecció esmentada.

nro Redr. 1663. Por el mes de Agto. adolece; fue el gravamen del cuerpo, gusto del Alma ps. aviertos sus ojos agolpes a la Enferm. Consideré los Defectos y Excesos cometidos por mi en un escrito de 26 pliegos qe. pa. mor. notoriedad de mi delito se fingio estampado en Perpiñan 2.ª vez en 8 pliegos, contra algunos sugetos, siendo en esso Causa de disencion en la mas dichosa Ermandad. Pedi a Dios nro Sor. Salud, y prometí, consiguiendola, retratar mis sin razones y declarar las Verdades por Dizre. y en cumplimto. de mi promesa, omitidos aparatos de adorno, y parragrafos, satisfaciendo en comun, doi a la estampa este Particular”.

F. 4. Dice lo sigte.

“Gregorio XI embió sus letras al Arzobispo de Tarragona, y al Inqr. Eymerico contra Fr. Raydo. de Tarraga, antes Hebreo, desps. convertido, y fue de mi orn, y con estar reñido con el sagrado Estamo. de mi Religon. Freno contra Hereges, Can vuelto al bomito desenfrenado, escrivió desps. de haver professado, en mi Sagrada Religon. Libros Hereticales, y uno de la Invocaon. de los Demonios; Mandoles quemar la Silla Apostólica, y Franco. de Penva (no sé si por esto no lo saqué al margen con otros) en la quest. 27 una mas alló de la qe. Yo cité en el comento al *Direc. Inquisit.* Señalando el quadernos del registro del Archivo Baticano, donde originalmente vió lo que trasladó, dijo: *littere Pape Gregorii ad Archiep. Tarrago. et Nicolaum Eymericum Inquisitorem in Regno Aragon., quibus precipitur cut inquirant, et procedant contra Raymundum de Tarraga Ords. Predicatorum* (donde está la Sotana de Tercero Franciscano?) *tenentem quosdam hereticales articulos*, etc. Y con poco temor de Dios mis Frais. Luzemburgo y Bzobio le Impusieron el Libro de la Invocaon. de los Demonios y los errores Ereticales al Pobre 3.º Raydo-Lulio; siendo de un miembro podrido de mi Religon. (entre doce ubo un Judas) y rara Hermosura hay sin pecar. Irritado mi Izqor. Eymerico, divulgó letras Apostólicas dadas en 8 *Kalendas Febru.*: Contra las Obras de Raydo. Lulio (como si Lulio ubiese de pagar por Tarraga); acudiose a Roma, y presente mi Rmo. Eymerico Juridicamente (haunqe. mas clame Bzovio) se le provó, y convenció de Falsario en tales Letras el año 1395. Lo que se me ubiera olvidado busquenló en la Nitela Franciscana, mientras me acuerdo, qe. si Acheoló se finge Novillo por tener una voz de Bexerro, pa. Bramar y Herir con sus puntas ay Hercules qe. le desarme de puntas, a qe. llore el qe. bramava. Algo simil a este

paradero será el del Caso de Latou; mi Inqor. Eymerico abusó su Autoridad (era hombre) menos recto en su voluntad, qe. vivo en su entendimiento. Declaró de Hereges algunos Franciscanos. El Sumo Pontifice nombró Jueces, vióse la declaración. Mandose qe. no se Predicasen 3 proposiciones de las delatadas. Mas no hubo expresa Condenación de la Calidad de las 3 Propoes. vese Wadingo Tom. 4 Adan. 1371. Fol. 151. Fr. Juan Latou fué a Roma, defendiose de la Imposición de Eymerico, no ubo de ser justa pues vencio el Latou, salió victorioso de sus emulos. Y triunfante en su Erudición, el año de 1374. Entonces trajo la Causa del Pontifice pidiendo las obras de Carbonello. Agradosse tanto del dcho. Latou, que bolviendose a Roma despues de Manifestar su triunfo, con disgusto de Eymerico el año 1376. Le dió el Sumo Pontifice sus Letras recomendatorias, pa. qe. las llevase a Paris y le graduasen de Doctor, diesen Cathedra, etc. Estas Letras estan originales en el Archivo Vaticano en el registro de dcho. Pontifice. Libro 2.º Fol. 3221, y su tenor es: *Litterarum Scientia etc. cum itaq. sicut accepimus, dilectus filius Joan. de Latoue de Gerunda Ordinis Fratrum Minor. proffesor* (no habla el Pontifice de Latou como de Tarraga) *In Sacra Theolog. Facultate in pluribus studiis juxta morem dicti Ordinis postquam de studio Parisiensi, in quo in facultate ipsa laudabiliter studerit et per plures annos utiliter legerit, et adeo Doctor, etc. Quod se dignum reddiderit ad obtinendum honorem Magisterii in eadem, etc. dat. ap. Villam novam Aviñon dioeces. 8 Idus Julii anno 6.* Honrado correo: como el Pontifice no Juzga por las Caras, halló, a Fr. Juan Latou Doctor Laudable, Lector, util, digno, y graduando; Yo solo lo referi delatado, y no lo divulgú Cathedratico Triunfante. Sin duda pense que hera lo mismo saver fieltros, que desaser Diademas y me engañé como en el aplauso con que cité a Eymerico quando un Rey Dn. Juan de Aragón lo mandó prender (haviendose huido) por vívora venenosa, etc. tal fué Eymerico, que no hay voces mas significativas de su maldad que las que le dió el Rey Dn. Juan De Aragon nombrándole: *Hominem pestilentem Fratrem Nicolaum Eymericum nostrum, et nostrorum subditorum publicum inimicum, etc. nequam hominem Fratrem Nicolaum Eymericum de Ord. Pred. etc. Reanimis Infamiam Sugillatum etc. fidei orthodoxe suspectum, etc. Ipsum escandalosum, etc.* Al Rey le pueden notar, estas voces suyas son. Omito muy muchos mas titulos, y Cierto que lo haze mi amor apesar de mi Estudio, porque este Religioso quando un Pontifice lo ha castigado por falsario, y un Rey lo intentava prender por

lo referido, el se compara a Sn. Juan Evangelista en lo desterrado. O Cielos, quanto daña una pasion.”

Contents podrien quedar els lullistes amb la retractació del P. Joan de Ribas. No hi quedaren, però alguns del seu Orde de Frares Predicadors. D'aquí ve l'origen de la *Carta* de l'autor en la qual “*da razón de algunos puntos pertenecientes a el Advertido entendimiento y última voluntad... a un Maestro de su Religión*”. En Bover que tingué la satisfacció de llegir-la, no en dóna el más petit detall.

No deixa d'ésser un cas particularíssim el pas silenciós d'aquesta qüestió (del P. Ribas amb els defensor del Beat Ramon) dintre de la bibliografia lulliana. En Bover ja va fixar-se en aquest punt, i per això deia: “Es muy extraño que el erudito P. Custurer no hable una palabra de Ribas, ni de sus escritos, que le habian de ser conocidos”. La *Bibliografía de les Impressions Lullianas* tampoc en diu res, tret de l'*Apéndix* d'En Ramon d'Alos que registra les citacions de la *Biblioteca de Escritores Baleares*.

LA RETRACTACIÓ DEL P. JOAN DE RIBAS ES AUTÈNTICA?

La doble campanya agressiva i apologètica del P. Ribas, a l'entorn del Beat Ramon Lull, juntament amb altres temes, va fer-se a base de llibres clandestins, de circulació mig amagada, car no va comptar-se per a res amb les llicències oficials; i van consignarse llocs d'impressió i noms d'impressor fingits o apòcrifs.

Bona prova en dóna el mateix autor quan, al final del seu llibre, diu aquestes paraules: “Atiéndase, que como en Córdoba a Andrés Carrillo le costó su dinero, el aver impreso mi papel de *Su oro al César*, sin los requisitos necesarios, aunque le supliqué me imprimiese este, no quiso; con que me fué preciso valerme del doctor, y grave Fray Salvador Cadana, bien conocido por sus escritos en lengua italiana, muchos de ellos impresos, y parte se van imprimiendo en la misma Imprenta de Regio, donde se imprimió con todos sus requisitos este papel, por orden del dicho Padre. Doy razón de esto, por que algunos sujetos, piensen luego que es fingido el nombre y Ciudad, del Impresor, e imprenta, no sabiendolo sus mercedes”.⁷ Manca, però,

7. Reprodueix l'edició de València de l'any 1665, impresa en 4t per Benito Macè (*Biblioteca Valentina* del P. José Rodríguez, O.S.T., p. 390. Continuada pel P. Ignacio Savalls, de la mateixa Orde. València, 1747).

comprovar ara l'autenticitat dels personatges i l'existència dels tallers tipogràfics. Segons els resultats d'aquesta diligència, es podrà concloure sobre la veracitat de la retractació.

Economisa ferm el treball el fet d'existir, dintre la *Bibliografia Concepcionista*, una compilació d'obretes antidominicanes, destinades en part a desfer alguns criteris de religiosos Predicadors en oposició a certs temes franciscanistes. Sembla que el llibre *Su oro a el César* havia causat gran rebombori, i la passió de diversos rivals (Franciscans i Dominicans) anava versant per les planes d'aquelles disertacions, un xic erudites i un xic poc caritatives.

L'esmentada compilació ofereix un doble interès: doctrinal i bibliogràfic. Tinguerem la sort de trobar-ne un exemplar.

MISCELLÀNIA CONTRA DOMINICANOS"

Imprès sens títol, ni lloc d'impressió, ni any. Volum en 8au, de 620 pp. Al final: "*Fin sin fin*". De la nostra *Col·lecció de llibres i gravats lul·lians*.

Adoptem el títol de Miscel·lània per tractar-se d'un exemplar bibliogràfic format per nou diferents i variats opuscles; i per a millor especificació, li afegim la signatura que va en el lloc del llibre, relligat en pergami, "*Contra Dominicanos*", per tal que al citar-se bibliogràficament, quedi fixada d'aquesta manera una nomenclatura prou raonable.

L'autor de la compilació, certament, fou un frare franciscà. Quant a l'editor o al Mecenes de tan curiosa Miscel·lània, no és, però, cosa molt fàcil de concretar, i molt menys fàcil, encara, de seguirlos la pista.

L'exemplar que citem comença a la portada del primer opuscle des nou que integren la *Miscel·lània*. I com si tots ells formessin un sol volum, veiem seguir la compaginació (de 620 pp) fins al final, no servant pròpia o respectiva enumeració cap dels altres opuscles que continuen.

Vet aquí els títols dels nou opuscles de la *Miscel·lània* "*Contra Dominicanos*", segons l'ordre en què venen impresos, i el nombre de les planes que ocupen dintre l'enumeració única.

1. *Relación / Verdadera / de la Imagen / de la / Inmaculada Concepción / de la Virgen / Maria, / Madre de Dios, / que se halló en la raíz / ó Cebollita de una azucena de los Valles del / Monte*

- del Carrascal de la Villa de / Alcoy, en el Reyno de Valencia, etc. / Sacala á luz don Pedro Nuñez Bosch, Señor de los / lugares de Sempere, Celha, y Cartayna.*⁸
2. *Contienda / de la / Ignorancia, / y / Malicia, / acerca / de averiguar, / cuya es / cierta moneda falsa, / y de hierro, / que se ha hallado embuelta en un papel, / intitulado: / Su oro al César.* Venen citats diversos fragments de l'obreta del P. Ribas.⁹
 3. *El Examen / del Prado.* Discussió entre un Mestre de Frares Predicadors i un Estudiant, agafant per tema un *Memorial* d'aquell Mestre: "que ha presentado uno al Rey nuestro Señor (que Dios guarde) acerca de que los Religiosos de Santo Domingo, al principio de los Sermones, ni pueden ni deben, ni quieren decir las palabras, que acostumbra todos los Predicadores de estos Reynos, y que su Real y piadosa Magestad ha mandado que se digan".¹⁰
 4. *Summulista / Minor / Maiori Lectori Philosophiae / Dominicano.*¹¹
 5. *Certum / quid / circa doctrinam Doctoris Angelici / S. Thomae / Aquinatis. / Extractum ex Quarto Tomo Libri / intitulasi: Orbis universi Votorum pro definitione piae et vera / sententiae de Immaculata Conceptione Deiparas, etc. a Rev. at- / que Illustr. D. D. Ionne Ludovico Schonlebeu Carniolo, SS. / Theologiae Doctore, etc... / Editio Tertia cum additionibus 1664.*¹²
 6. *Vocabularium / Trilingue et E-lingue / pro / Scriptoribus Dominicanis, / Continens dicteria, scommata, / Improperia, etc... contra Defensores myste- / rii Immaculatae Mariae / Huc usque / damnatum in omnibus mundi partibus, ets... / Nunc vero / Approbatum... die ultima Anni 1663, et impressum ibidem, licet falso, apud Maximilianum Graet, ad signum / Angeli, anno 1664. / Lema (Psal. 68, vers. 12).*¹³
 7. *Judicium / Salomonis / Hoc est, / De Catenae Aurae / auctore / Dialogus, inter P. Dominicanum, et Franciscanum. / Dispositus ac*

8. En *Miscellània* "Contra Dominicanos", pp. 1-22.

9. En *Miscellània* "Contra Dominicanos", pp. 23-42.

10. En *Miscellània* "Contra Dominicanos", pp. 43-75.

11. En *Miscellània* "Contra Dominicanos", pp. 77-104.

12. En *Miscellània* "Contra Dominicanos", pp. 105-135.

13. En *Miscellània* "Contra Dominicanos", pp. 137-199.

ordinatus a R. P. Fr. / Martíno Perez de Guevara, Guardiano S. Agathae / Provincia Burgensi, ac designato Custode / Provinciae Saxoniae, et nunc / latinati datus, etc. / Ex Typographia Immaculatae Conceptionis / sub signo Gratiae 1663. / Superiorum Licentia.¹⁴

8. *Vindicatio / S. Catharinae / Senensis, / A Commentitia Revelatione / eidem S. Catharinae Senensi adscripta; / Contra / Immaculatam / Conceptionem / B. V. Mariae / Authore / P. Hippolito Marraccio Lucensi / e Congregatione Cleric. Regul. Matris Dei, / Lovanii, Ex Typographia Immaculatae Conceptionis, sub signo Gratiae, 1663. / Superiorum Facultate.*¹⁵
9. *Retrato / en que / se retrata / primera / y segunda vez / de sus faltas / y muchos desaciertos que ha / hecho, y dicho sin atención, ciencia, ni ver- / dad, el M. R. P. Presentado Fr. Juan de Ribas, del Orden del Inclito Patriarcha / Santo Domingo, etc. Con las licencias necesarias / En Regio: / Por la Viuda de Ascando Martiengo, / Año de 1664.*¹⁶

L'examen de la *Miscellània* "Contra Dominicanos" és una bona prova que l'autor, el P. Joan de Ribas, vertaderament va descriure *Su oro a el Cesar*, i que pot considerar-se autèntica la retractació del mateix autor en *Advertido entendimiento y ultima voluntad*, etc. La polèmica produïda per aquell escrit del P. Ribas degué durar prop de dos anys: 1662 a 1664; i aquest darrer any es publicà un llibre titulat *Candoor Lili*, que venia a confirmar implícitament els afectes de la retractació. L'escriví el P. Joan Casals, O. P., amb la fi de vindicar les calúmnies i acusacions contra els Frares Predicadors; tot recalcant, pel que fa el cas, de'una manera especial: a) que N'Aymerich fou acusat falsament d'haver redactat la Butlla contra Ramon Llull; i b) que era fals que N'Aymerich i En Bzovi consideressin Ramon Llull com a home de mala vida. La qual cosa venia en aquells moments a desvirtuar la retractació del P. Ribas, car, suposant que l'autor hagués conegut la polèmica ocasionada per *Su oro a el César*, ne en feia ben bé cas omís, i anava de dret a la defensa de l'Inquisidor Fra Ni-

14. En *Miscellània* "Contra Dominicanos", pp. 201-332.

15. En *Miscellània* "Contra Dominicanos", pp. 333-485.

16. En *Miscellània* "Contra Dominicanos", pp. 487-620.

solau Aymerich, entre altres moltes vindicacions. Coincidien, però, les dues publicacions en la mateixa època.

El *Candor Lillii* podria ésser inclòs en la Bibliografia lulliana, encara que l'autor no sigui favorable al Beat Ramon. Vegeu la nota de tan curiós imprès setcentista.

“Candor Lillii / seu / Ordo FF. Praedicatorum, / Calininiis et Contumeliis / Petri A Valle-clausa / vindicatus. / In ejus decem Diatribas totidem Reflexiones. / Authore R. P. F. Ioanne Casalas, eius- / dem Ordinis Provinciae Tolo- / sanae, strictioris / observantiae. / (Vinyeta) / Parisiis, / Apud Ionnem de Llaunay, in atrio / Scholarum Sorbonicarum. / M.DC.LXIV / Cum licentia et Approbatione.

En 8au, (670 + 8 (s. n.) pp. De la nostra *Col·leció de Llibres i Gravats lullians*. Va pertànyer als Jesuïtes d'Avinyó: “Coll. Avenis. Soc. Jesu 1684”. La mateixa mà que escriví l'*ex-libris* va afegir: “*Inter prohibitos*”, i fent remarcar que Pere de Val·le-Claussa, contra qui van les vindicacions del P. Casalas, era un pseudònim d'En Teòfil Raynaudi.

* * *

Vet aquí un modest recull de dades i referències, a l'entorn de la doble campanya agressiva i vindicativa del P. Joan de Ribas atanyents al Beat Ramon Lull; un de tants episodis que es troben en la història del lullisme, i que recorda força el cas del P. Pacífic de Provins (París), Menoret Caputxí, que després d'haver escrit contra el màrtir mallorquí, glòria del Terç Ordre de Sant Francesc, celebrava el Sant Sacrifici amb tot fervor en la Capella del Beat, de l'església de Sant Francesc de la Ciutat de Mallorca, i col·lia meravellat —i se l'enduia continuant els seus viatges— una bona branca de “sa mata escrita” del puig de Randa; per a, després, fer esculpir a París un bell gravat de *Sant Ramon Lull*, amb indumentària caputxina i llegenda francesa de biografia compendiada.

Com advertirem, en començar aquestes quatre notes d'homenatge al benemèrit Mossèn Salvador Galmés, amic de fa anys, no ens hem proposat d'escriure la *vida* del P. Joan de Ribas, ni fer el *catàleg* de les seves obres (almenys complert i definitiu); ni pertocar tampoc la seva bona fama, ni molt menys resuscitar velles històries. Havem fet

translluir, a través d'algunes curiositats bibliogràfiques, una —com dèiem— de tantes anècdotes esdevingudes dintre del lullisme; anècdota que podria, certament, anar més documentada amb la història íntima de les estampacions apòcrifes o fingides d'aquells llibres, ara ja rars. Cosa, però, que no ens ha estat possible per manca de temps i de referències. Qui sap si alguna altra escorcallador de papers vells sabrà treure'n més bon profit!

FR. ANDREU DE PALMA DE MALLORCA, O.F.M. Cap. (†)

Barcelona